

El poeta i el seu doble

El dramaturg William Shakespeare.

Quan el 1616 William Shakespeare va morir a la petita ciutat de Stratford-on-Avon, on havia nascut el 1564, era un home ric. Va viure modestament vint anys a Londres –a dues jornades de viatge– i va esmerçar tots els bons diners que havia guanyat al teatre a la casa de Stratford, on vivia la seua dona amb els fills. Va morir a 52 anys, no pas cap mala edat per a l'època. Va sobreviure a quatre dels seus cinc germans xicotets, cap dels quals no tenia un talent especial.

La casa senyorial era a la vora de “graners, estables, hortes fruitals, terres i habitatges”, a més de terres arrendades rendibles. Tot això era meticulosament especificat al testament de Shakespeare del 1616. Les seues pertinences corresponien en conjunt (també el servei de taula i els objectes de la casa) a la seua germana gran, Susanna, i als seus hereus.

No va tenir a penes en consideració sa germana més xicoteta, Judith, que era casada amb un inútil. L'únic fill, Hamnet, va morir prompte. El testament adjudicava a tres vells amics de Londres diners per a comprar corones de record. No es parla de llibres, manuscrits ni d'obres d'art. A la seua dona, Shakespeare li lloga el “segon millor llit” de la casa.

Qui intente fer-se una idea de com era un dels millors poetes de la humanitat, observarà desconcertat en aquest testament el resultat de la vida d'un garrepa. No hi ha res, fora de la seua obra realment grandiosa, que ens aproxime humanament a la persona de Shakespeare. Hem de fer-nos compte que, així com les activitats de l'empresari Shakespeare a Londres consten en acta, en canvi, segons criteris estrictes, cap testimoni, cap manuscrit inequívoc no prova que ell siga autor de les obres que apareixen sota el seu nom a totes les enciclopèdies. És quasi com si el poeta Shakespeare no haguera existit com a persona.

William Shakespeare fou només el testaferra d'un poeta aristòcrata que volia romandre en l'anonimat? Ara, un autor alemany advoca, amb una biografia nova i excitant, per 'l'altre Shakespeare' i revifa una antiga sospita.

O és que el poeta era un altre?

El motiu més raonable per a creure en el geni únic de l'home de Stratford és el fet que durant un parell de segles ningú mai no n'havia dubtat. Però si més no a mitjan segle XIX, els esforços per a investigar la seua biografia van començar a suscitar un cert desconcert.

Segurament n'hi hauria prou de saber que William, fill d'un *grimpador* infeliç i nascut a pagès, anara, com tot jove de l'Stratford d'aleshores, a l'escola de llatí gratuïta, en què, presumptament, deixant a banda el llatí, poca educació superior es devia donar. No hi havia diners per a una carrera i no se sap que aprenguera cap ofici. Una cosa és segura: a final del 1582, quan encara era menor d'edat, es va casar urgentment amb una dona vuit anys més gran que no ell, que sis mesos més tard va donar a llum la seua filla Susanna. Dos anys després vingueren els bessons Judith i Hamnet. I després què?

Quin miracle va ocórrer els dos anys següents –sobre els quals no se sap res– perquè l'autodidacte de províncies es convertira no solament en un home de negocis del teatre –extraordinàriament diligent– a Londres, sinó també en un dramaturg d'una potència lingüística inigualable, ple de fantasia, amb un enteniment artístic elevadíssim, amb un incommensurable coneixement de la natura humana i una àmplia educació en la literatura clàssica, jurisprudència, en ciències naturals i en bones maneres?

La resposta només pot ser: el geni és incommensurable, el geni és una excepció.

Qui no vulga creure açò, ha de cercar-hi unes altres explicacions. Una part especial de la investigació sobre Shakespeare ha forjat especulacions que diuen que l'empresari teatral possiblement només féu de testaferró per a un poeta anònim: de papers groguencs va sorgir la idea pròpia de provocadores conspiracions entre bastidors, que encara avui dia fascina.

Ara els lectors poden fer-se'n una idea fonamentada i acolorida: una biografia de quasi 600 pàgines, amb el prestigi de l'editorial alemanya Suhrkamp Insel, conta la història

El comte de Vere, amant del teatre. El vertader agitador de llança?

d'un home que per a un cercle d'investigadors és el favorit per al paper de l'autor vertader. El llibre propaga els nous arguments, tan coneguts com sorprenents, de la doble vida literària d'aquest home, Edward de Vere, comte d'Oxford (1550-1604) com a William Shakespeare.

L'autor, Kurt Kreiler, de 59 anys d'edat, doctor en germanística, no és cap savi capquadrat, sinó un investigador versat i temperamental. Kreiler diu que al principi es va aproximar a aquesta controvertida tesi sobre Shakespeare amb gran escepticisme: "Si haguera topat amb una sola prova irrefutable contra l'autoria de de Vere, hauria capitulat." Però es va encoratjar amb una cita de Nietzsche: "La falta de judici d'una cosa no és cap motiu contra la seua existència, sinó més aviat una condició d'aquesta existència." Així, el llibre de Kreiler es diu finalment *Der Mann, der Shakespeare erfand* ('L'home que va inventar Shakespeare').

Es tractava de cercar un cortesà amb interessos literaris que complira totes les condicions d'educació que faltaven a l'home de Stratford. Per què un aristòcrata hauria tingut motius per a amagar la seua passió pel teatre? Confegir sonets elegants s'entenia aleshores com un passatemps corresponent al nivell social d'un noble, però ser escriptor d'obres per al teatre ordinari del poble era im-

perdonablement comprometedor. El teatre de la cort tenia unes regles de joc pròpies.

El primer d'advocar per Edward de Vere com a vertader autor de les obres atribuïdes a Shakespeare fou l'investigador J. Thomas Looney, especialista en Shakespeare, el 1920, i la discussió de la seua tesi va esdevenir una polèmica específicament britànica. En cercles rivals, els *stratfordians* defensaven el seu Shakespeare, i els *oxfordians* divulgaven arguments contraris.

Punts a favor del comte d'Oxford, que fou un dels estetes més brillants de la cort de la reina Isabel I, són una col·lecció de poemes propis –als millors dels quals hom reconeix qualitats shakespeareanes– i, a més, l'entusiasme pel teatre, la promoció d'autors joves i l'estima de crítics contemporanis que el descriuen com el millor escriptor de comèdies de la seua època –fan referència al teatre de la cort, no al teatre per al poble.

Un problema per a la teoria d'Oxford és la diferència de catorze anys entre de Vere i Shakespeare, que no concorda pas gaire bé amb les hipòtesis habituals de la cronologia de l'obra, començada al voltant del 1590. No obstant això, en rigor, el moment de l'origen de les obres és desconegut, només consta en acta la data d'autorització de la censura per a la publicació. Si de Vere escrivia en primer lloc per a l'entreteniment reial, sovint haurien pogut passar uns quants anys després d'una representació a la cort, fins que –amb la seua conformitat silenciosa– un text anònim trobara el camí cap a un teatre públic.

Kurt Kreiler guanya un argument de pes en favor de de Vere pel que fa a la pregunta sobre el moment de començar les obres. Segons ell, des de l'intent d'invasió d'Espanya –que es va acabar el 1588 amb la derrota de l'armada–, a la cort de Londres tot allò no espanyol (o italià o catòlic), era mal vist. Per tant, la línia de les obres italianes de Shakespeare, des de *La feréstega domada* i *Romeu i Julieta* fins a *El mercader de Venècia*, havien d'haver arribat a l'escenari abans del 1588. Això vol dir que Shakespeare, que aleshores tenia 24

EL TEMPS
Aspecte actual de l'exterior del teatre The Globe.

anys, no podia haver estat l'autor de les obres.

Una cosa és segura: la riquesa d'una educació humanista del nivell més alt, que revela l'obra de Shakespeare, la posseïa Edward de Vere des de ben xicotet. El seu pare, entès en art i amant d'aventures, va morir quan el jove només tenia dotze anys, i Edward va anar a viure al palau londinenc del seu tutor reial, el canceller Burghley, que durant segles fou la mà dreta de la reina en totes les crisis de l'estat i que va arribar a l'edat de 76 anys. Burghley es va preocupar de donar la millor educació possible al seu pupil noble a través d'una pila d'erudits. El tutor d'Edward era el seu oncle Arthur Golding, un famós traductor del llatí clàssic, especialment de la *Metamorfosi* d'Ovidi (sens dubte, la lectura més citada per Shakespeare).

Naturalment, el programa educatiu no tan sols incloïa llengües i ciències, sinó també esports aristocràtics. Edward va atènyer la majoria d'edat el 1571, amb un torneig de cavallers que durà uns quants dies, en el qual es va destacar com a llancer i en la

lluita a cavall amb pica. I a final d'any es va casar a l'abadia de Westminster —on, si no?— amb Anne, de quinze anys, filla de Burghley. La reina va oferir el seu palau per al banquet de noces.

Com a comte d'Oxford, de Vere havia heretat terrenys considerables, però també considerables deutes; una bona part de la correspondència de tres dècades que ha arribat fins als nostres dies (amb la signatura "Edward Oxenford") tracta de necessitats financeres i penúries. L'estil de vida luxós que comporta el seu nivell social l'obliga a vendre a poc a poc hisendes i pobles que havia heretat. El 1586 la reina atorga al comte —que no tenia cap càrrec a la cort, però que en ocasions oficials li havia portat l'espasa estatal— una renda de mil lliures l'any per a tota la vida. I això sense cap motiu especial. Alguns, com els oxfordians, ho interpreten com els honoraris pel servei destacat en qualitat de poeta del teatre cortesà.

Se saben tota mena d'activitats literàries del comte, com per exemple introduccions en llatí o en anglès

en obres filosòfiques, la traducció i edició de les quals ell finançava. N'és un exemple el llibre que Hamlet (segons molts experts) llig sobre l'escenari. Els historiadors s'han interessat tant per la producció poètica del comte d'Oxford com per la dels seus contemporanis nobles. Els poemes es troben en reculls manuscrits cortesans i en antologies impreses, de vegades anònim, de vegades sota diversos pseudònims, de vegades amb les inicials "E.O.".

La classificació detallada sovint és cosa de la sensibilitat literària. Per exemple, en presumptes poemes de de Vere que se citen a *Romeu i Julieta* o a *El mercader de Venècia* de Shakespeare. Kreiler, els anys de la investigació biogràfica, ha destacat també com a traductor de la lírica d'Oxford i es val, argumentant amb perspicàcia, d'una nova classificació: una única i impressionant novel·la curta *shakespeariana*, amb Fortunatus Infoelix de protagonista, que es va imprimir anònimament el 1573.

A 24 anys, Edward de Vere se'n anà a fer un viatge educatiu pel continent: un parell de mesos com a

convidad a la cort francesa, i després per tot el nord i el centre d'Itàlia. Quan va tornar, al cap de catorze mesos, es va separar de la seua dona. Mig any després d'haver partit, la seua esposa havia donat a llum una filla i suposadament ell l'acusava a ella, sense arribar a fer-ho públic, de la ruptura del matrimoni.

Durant els anys que seguiren la seua tornada, va començar –segons el convenciment dels oxfordians, per als quals de fet hi ha tan poques proves sòlides com per a l'altra cronologia, totalment diferent, dels stratfordians– la representació regular a la cort de les obres de de Vere, amb actors professionals. El 1578 la reina li va regalar un palau; el gener del 1581, després d'un torneig esplèndid, la reina el va besar a la boca com a mostra de gran simpatia.

Dos mesos després, tot s'havia acabat: una de les verges nobles cortesanes, la castedat de la qual havia de coronar la castedat de la reina, va donar a llum un xiquet i li va posar el nom de son pare, Edward. La reina va tancar la parella adúltera a la torre durant uns quants mesos. Després el comte fou expulsat de la cort i, només dos anys més tard (i arran d'una reconciliació formal amb la seua dona), el comte torna a ser rebut en gràcia per a audiència. En aquest temps de retir forçat podria haver maurat en un gran artista.

Els defectes en la datació de les obres de Shakespeare tanquen gran part del treball minuciós de la controvèrsia. Però no es pot subestimar el pes d'un guionet. A les pàgines de títols de llibres l'autor es diu sovint "Shake-speare". En documents apareixen diverses maneres d'escriure el cognom, des de "Shagspere" fins a "Shaxpere". El testament és signat amb el gargot "Shakspeare".

Seria possible que de Vere haguera conegut casualment el jove actor de Stratford, per exemple, en una de les representacions cortesanes, i que, com un agent discret, li confiara la *distribució* de les seues obres lluny de la cort? És imaginable si hom recorda, per exemple, les relacions desimboltes del príncep Hamlet amb una companyia de teatre. Però en el Londres real d'aleshores les fronteres

de classe eren estrictes i les distàncies socials, enormes.

Per això Kreiler creu que és plausible, malgrat totes les rareses, una altra tesi: que el 1590 el poeta aristòcrata, per publicar la literatura, es va inventar el pseudònim *William Shake-speare* (amb guió), és a dir, 'l'agitador de llança', com un reflex de la seua fama de lluitador de torneigs i de la seua deessa protectora de la literatura, l'agitadora de llança Pal·les Atenea. Una especulació audaç: una dècada més tard, la igualtat casual dels noms podria haver portat a una confusió amb l'home de teatre.

En una coneguda sèrie de sonets de Shakespeare, originats el 1592 (però publicats el 1609), un home envellit elogia amb entusiasme la bellesa d'un xic sense nom i alhora prova de convèncer-lo de casar-se. Tant els oxfordians com els stratfordians es decanten a identificar aquest jove com a Henry Wriothesley, nascut el 1573, comte de Southampton. I en aquest cas la part d'Oxford té els millors arguments, perquè Wriothesley havia de ser aleshores el seu gendre.

El sogre de de Vere, Burghley (que segons els oxfordians va retratar a *Hamlet* com a Poloni) també feia política per mitjà dels casaments. Per a la seua néta, la filla de de Vere, va negociar ben prompte un contracte matrimonial amb un dels seus pupils –l'adolescent Wriothesley. Però aquest es va oposar al matrimoni quan es va acostar a la majoria d'edat. Els sonets, malgrat ser tan bonics, no el feren canviar d'opinió; Wriothesley va pagar l'enorme multa convencional de 5.000 lliures per deslliurar-se'n. Un parell d'anys més tard, el jove va arruïnar la seua carrera a la cort, cometent el mateix pas en fals que temps enrere de Vere: va seduir una de les verges cortesanes de la reina; però, com que ell era lliure, va poder casar-se amb ella i va ser-hi feliç.

Edward de Vere, la dona del qual va morir prompte, es va casar per segona vegada el 1591; per fi va tenir un hereu mascle tal com exigia el seu estatus social, però òbviament no es va conformar amb una tranquil·la vida matrimonial.

El seu desig de servir la reina també en glòries militars continuava

El teatre The Globe de Shakespeare a Londres (construït el 1599). Era un home de negocis diligent.

incomplert –tal volta perquè la reina no el volia perdre com a cortesà. Els oxfordians creuen que havia trobat la vocació i la fortuna en sorprendre la cort amb una obra nova dues vegades l'any, estrenades des del 1594, sobretot per la companyia Chamberlein's Men.

Precisament en aquesta companyia, el jove William Shakespeare de Stratford –que com a actor sembla que no va pas ser cap fora de sèrie– va demostrar el seu talent com a mànager. El 1599, quan els Chamberlein's Men van inaugurar el nou teatre The Globe, un escenari a l'aire lliure per a més de 2.000 espectadors al sud de la vora del Tàmesi, Shakespeare era soci i copropietari de l'immoble. En aquella època, per norma general, els teatres no mencionaven els autors de les obres, que romanien desconeguts per al públic (sovint els seus noms tampoc no apareixien a les actes de censura). Fins ací res no contradiu la hipòtesi que la millor part del repertori del teatre The Globe podria venir de de Vere.

El 1603 va morir Isabel I. El seu successor, l'escocès Jaume I, el fill de Maria Estuard, no era pas menys

amant del teatre. L'hivern del 1603-1604 va deixar vuit vegades que la companyia de The Globe Theatre estrenara a la cort. Sembla que entre les obres, com a novetat, hi havia la tragèdia escocesa *Macbeth*, que satisfia els interessos particulars del rei en l'essència de les bruixes i les prediccions i que quasi profetitzava la seua pujada al tron. La companyia The Globe Theatre fou recompensada amb el títol d'honor "The King's Men". Edward de Vere va rebre com a regal del rei una casa de camp, però va morir dos mesos després, a 54 anys d'edat.

En canvi, William Shakespeare va continuar actiu a The Globe Theatre fins el 1612. En aquest fet, els stratfordians hi veuen un argument a favor. Però els oxfordians responen que no hi ha cap prova que cap obra de Shakespeare s'originara després del 1604; i la sèrie de llibres editats acuradament sota el nom de William Shakespeare, que començà a apa-

rèixer el 1598, es va aturar el 1604. És un dels arguments més dignes de consideració per a de Vere.

Uns quants anys després, segons la teoria dels oxfordians, els hereus del comte van decidir de publicar totes les seues obres (entre les quals divuit que mai no s'han imprès) en una edició monumental, però conservant el pseudònim que ell mateix havia elegit, i segons el seu desig. Per això –diuen– van perpetuar conscientment la confusió casual amb l'home de teatre de Stratford, mort el 1616. El seu jove amic, Ben Jonson, ell mateix un dramaturg d'èxit, segons Kreiler, es va ocupar d'aquella edició, excepcionalment cara.

De tota manera, Jonson va contribuir a aquesta edició del 1623 coneguda com a *First Folio* amb un gran elogi en què lloava Shakespeare com un dels poetes més grans de tots els temps, i amb l'apel·lació de "dolç cigne d'Avon" va deixar una pista –conscientment falsa o correc-

ta?– cap a Stratford-on-Avon. Allí, a l'església, es va erigir una caríssima tomba commemorativa, de part de no se sap qui.

És indubtable: el llibre de Kreiler és emocionant i fa pensar. Defensa la seua tesi de manera brillant amb un munt de detalls desconcertants, exposa de manera temperamental un panorama de la història coetània de la cort isabelina a partir de totes les intrigues de l'ambient literari. Però roman la pregunta si Edward de Vere, un home de grans passions i gran talent, fou realment tan poc orgullós de la noblesa i tan poc vanitós per a voler desaparèixer per a l'eternitat darrere un pseudònim burgès.

El debat continua. Tal volta el secret del Shakespeare autodidacte de províncies és ben fàcil: precisament perquè no se'n sap res, creiem que l'home de Stratford és capaç de tot.

Urs Jenny

Traducció de Beatriu Vallès

LA BIBLIA
de Montserrat

LA BIBLIA DE MONTSERRAT
LA NOSTRA BIBLIA EN CATALÀ

Versió dels monjos de Montserrat. Edició de luxe
Pròleg de Josep M. Soler, Abat de Montserrat

Més informació a:
www.labibliademontserrat.cat
900 847 847
informació@labibliademontserrat.cat

PER NOMÉS
23€/MES

EL MILLOR
REGAL D'AQUEST
NADAL. DEMANEU-
LA ARA. ENVIAMENT
GRATUÏT

PAM Publicacions de l'Abadia de Montserrat